

Александар Никезић

виши кустос историчар

Центар за културу и уметност Алексинац

aleksanike@gmail.com

ПРИЛОЗИ ЗА БИОГРАФИЈУ ДОКТОРА ДОБРОСЛАВА КНЕЗМИЛОЈКОВИЋА*

Апстракт: Живот и рад др Доброслава Кнезмилојковића, једног од првих доктора хемије у Србији, познат је управо захваљујући биографији коју је саставила његова ћерка Добрила Главинић Кнезмилојковић. Каснији аутори су је прилагођавали, али ретко допуњавали и проверавали податке које је дала Добрила. Истраживањем породичног фонда Главинић у Историјском архиву Београда дошли смо до извесног броја докумената која се односе на др Кнезмилојковића и додатно осветљавају његов живот и каријеру. Посебно су занимљива она која се тичу његовог студентског живота у Бечу.

Кључне речи: др Доброслав Кнезмилојковић, хемичар, фармацеут, Студентско удружење Сахопиа, Први светски рат, Државна хемијска лабораторија.

О Доброславу Кнезмилојковићу прва је писала његова ћерка Добрила Главинић Кнезмилојковић, састављајући породични родослов. Очеву биографију је продала 1971. заједно са читавом породичном документацијом Историјском архиву Београда, на основу чега је формиран Фонд породице Главинић, један од највећих и највреднијих у овој установи. Добрила је већ 1947. године за потребе писања Споменнице 50 година Српског хемијског друштва уступила податке о своме оцу ауторима Споменнице. Тако се његова кратка биографија нашла поред биографија осталих оснивача Српског хемијског друштва. Много више података употребио је 1961. др Војислав Марјановић пишући о апотекарима докторима у Србији у 19. веку,¹ као и десет година касније у

* Аутор захваљује управи и особљу Историјског архива Београда и др Слободану Николићу са Института за судску медицину „Милован Миловановић” Медицинског факултета Универзитета у Београду за уступљени материјал, као и Јелени Јовановић Симић, вишем кустосу Музеја науке и технике у Београду, на помоћи.

1 В. Марјановић, *Апотекари у Србији доктори наука у XIX веку*, Архив за фармацију 5 (1961) 279–281.

монографији Фармација у Алексинцу у 19. веку.² На овом месту Марјановић изричито наводи да је податке добио од Добриле Главинић, кћери доктора Доброслава. Истражујући о животу и делу Добриле Главинић Кнезмилојковић у наведеном фонду ИАБ, наишли смо на поменути биографију Добрилиног оца, али и на још неколико докумената који додају нове нијансе на портрет доктора Кнезмилојковића. Овде смо пронашли и списак докумената који се тичу Доброслава, а које је Добрила предала, како пише, Институту за историју медицине на Медицинском факултету 19. марта 1957. Будући да овакав институт никада није постојао, остаје отворено питање којој су установи наведени предмети предати. У збирци Завичајног музеја Алексинац од 2015. године налази се архивски материјал Добриле Главинић Кнезмилојковић који је откупљен од приватног колекционара, а чине га фотографије, документа и предмети које није уступила ИАБ са већином осталих докумената, већ их је задржала. Од значаја је и Архив Института за судску медицину, у коме такође постоји скромна али значајна заоставштина доктора Кнезмилојковића.

Породица Кнезмилојковић била је једна од наутицајнијих у Алексинцу од ослобођења до Другог светског рата. Потичу из Дебра, а у алексиначко село Бован доселили су се, највероватније, средином 18. века. Родоначелник Милојко Ивковић рођен је око 1796.³ Његов отац Ивко био је учесник Првог српског устанка, након чијег слома се вратио у Бован и почео да тргује овцама. Тај посао је наставио Милојко, који је трговао по целој Србији, често прелазећи турску границу. Под окриљем трговине, из Турске је у Србију преносио оружје. Стекао је бројне познанике и пријатеље, међу којима Милету Радојковића и Јована Бошковића.⁴ У време побуне због отмице девојака у селу Мозгову, Милојко је активно учествовао предводећи становништво алексиначког краја. Након присаједињења Алексинца Србији, кнез Милош га је именовао за капетана алексиначког, односно за старешину алексиначке нахије крајем 1832. На списку кметова, капетана и свештених лица који су потписали заклетву кнезу Милошу у лето 1833. налази се и Милојко Ивковић, као капетан алексиначки.⁵ Иако је већ наредне године пао у Милошеву немилост и

2 В. Марјановић, *Фармација у Алексинцу у XIX веку*, Алексинац, 1971, 189–197.

3 *Тефтери пореза и арача за Алексиначки срез и Бугарморавску капетанију из Државног архива Србије*, прир. К. Милојковић, Алексинац, 2025, 118.

4 Јован Бошковић, рођен у алексиначком селу Рсовац око 1801, био је капетан сврђишки и бањски.

5 *Тефтери пореза и арача за Алексиначки срез и Бугарморавску капетанију* 12.

био смењен са места капетана, у народу је остао упамћен као кнез Милојко, како су га из поштовања и прозвали. Његов углед и утицај међу народом остали су непољуљани, а доказ је чињеница да је 28. марта 1856. сахрањен у порти алексиначке цркве, поред спољног зида олтара. Његови потомци убрзо су почели да се презивају Кнезмилојковић.⁶ Милојко је са супругом Ружом имао четири кћерке и петорицу синова. Четвртог сина Милисава оженио је Маријом, ћерком свог пријатеља и саборца Јована Бошковића.⁷ Милисав и Марија имали су шесторо деце, од којих је детињство преживело троје: кћери Милева и Марина и син Доброслав.

Доброслав Кнезмилојковић рођен је 2. септембра 1865. у Алексинцу, а крштен 8. септембра.⁸ Основну школу и два разреда гимназије завршио је у Алексинцу, а школовање је наставио у Нишу. Пред сам крај гимназијског школовања био је ухапшен као социјалиста, али је ипак успео да положи матуру. Јануара 1889. уписао је Филозофски факултет у Бечу, где је студирао медицину, а затим фармацију. Магистрирао је 1891.

*Доброслав Кнезмилојковић,
Завичајни музеј Алексинац, И-347*

- 6 Први писани помен овог презимена у облику *КМилојковић* налазимо већ 1861. у Протоколу крштених алексиначке цркве, где је под тим презименом уписан Милојков син Милисав.
- 7 Историјски архив Ниш (=ИАН), Протокол венчаних лица Цркве Светог Николе у Алексинцу (1849–1859), р.бр. 4/1855.
- 8 Занимљиво је да је Добрила погрешно навела датум рођења свога оца (8. септембар), па се та грешка пренела и у *Споменицу 50 година Српског хемијског друштва* (1947). Војислав Марјановић у делу *Фармација у Алексинцу у XIX веку* (1971) наводи 22. септембар.

По повратку у Србију 1892. вршио је дужност војног апотекара у слагалишту у Београдској тврђави. Тада је Србија имала још само двојицу свршених хемичара – др Фердинанда Шамса и др Марка Лека. Из Министарства унутрашњих дела, под чијом су ингеренцијом били хемичари, упућен је позив доктору Кнезмилојковићу да замени колегу Шамса на месту државног хемичара за судско-медицинску хемију. Доброслав је пристао, уз услов да му се одобри шест месеци плаћеног одсуства ради усавршавања у области судско-медицинске хемије. Уз извесно одлагање, договор је постигнут. Докторирао је 1893. одбранивши дисертацију *О кристалној води у солима метил-етил сирћетне киселине*. Године 1894. постављен је за секретара Министарства унутрашњих дела, а потом одлази у Беч да специјализира судско-медицинску хемију. Министар унутрашњих дела именовао га је 6. јула 1904. за члана уже комисије за израду нове фармакопеје – прописа за стандардизацију лекова. На месту државног хемичара остао је све до пензионисања 1925. Једна од редовних дужности државног хемичара била је инспекцијски надзор грађанских апотека по Србији, што је радио до 1914. Вршио је и анализу минералних вода по бањама Србије. Био је дугогодишњи члан испитне комисије за апотекаре (за тироцинијум) и хонорарни професор хемије у Војној академији.⁹ Остао је упамћен као педантан и цењен службеник.

Док је боравио у Бечу, био је члан управе српског академског друштва *Зора*, те члан студентског удружења *Saxonia*, где је добро савладао мачевање. Ово удружење, основано 1850, било је друго најстарије студентско удружење на немачком простору. У очевој биографији Добрила наводи да је Доброслав био 3. и 2. шаржиртер (*Chargierter*), затим фукс-мајор (*Fuchsmajor*) и алтер хер (*Alter Herr*) овог удружења. Шаржиртер је титула која би одговарала члану управе, а фукс-мајор је председавајући управе друштва. Обе титуле се односе на чланове који су још увек студенти, док је назив алтер хер адекватан свршеном студенту, односно, *alumni*. У сваком случају, ово значи да је Доброслав уживао велики углед међу колегама. Сачувана је његова фотографија на којој носи капу од лисичије коже, украшену лисичијим репом.¹⁰

9 Гласник Српског хемијског друштва, јубиларан број, (1947), 11.

10 Фотографија је објављена у Вечерњем листу, 19. октобра 1966. у чланку инг. Миливоја Радовића под називом *Мушкетери части – индекс, скрипта и сабље*.

Доброслав са мачем и капом са лисичијим репом

У својој необјављеној романсираној аутобиографији „Кобне беле руже”, Добрила даје више података о друштву Saxonia. У години која је претходила Првом светском рату, др Кнезмилојковић је Добрилу повео у Швајцарску, где је требало да настави школовање. Успут су се задржали у Бечу, где су обилазили знаменитости, а отац ју је одвео и у седиште удружења. Тамо је на зиду ходника видела фотографију свог оца из студентских дана. „На глави је имао чудну капу, а преко рамена му је висила широка трака, испод које је вирио мач са непробојним балчаком. Велике беле рукавице допирале су до лаката. У једној руци држао је уздигнуту заставу удружења Saxonia. Под његовим ногама лежала је

огромна дога.”¹¹ Доброслав је објаснио да је то слика из времена када је постао фукс-мајстор после једног двобоја, када је заменио члана који није имао храбрости да се појави пред противником. Успомена на тај двобој су и неколико ожиљака по лицу и глави, о којима Добрила до тада није смела ни да пита. Испричао је и како је постао члан удружења: један његов пријатељ, добар али сиромашан, разболео се од заразне болести, па му је Доброслав позајмио студентску књижицу како би могао бесплатно да се лечи. Апотекар који му је издао лекове сутрадан је пронео глас да је Доброслав заражен и да његове колегенице не би требало да се друже са њим. Када је за то сазнао, затражио је објашњење од апотекара, али га је овај упутио на Saxoniæ, чији је члан био, да тамо од секунданта тражи одговор. Но чланови удружења нису стали на страну апотекара и осудили су његов поступак. Како апотекар није хтео да демантује гласине о наводној заразној болести Доброслава, удружење га је лишило чланства, а Доброслава су позвали да присуствује њиховим састанцима. Када су упознали његов карактер, свечано су га примили у удружење. У церемонији иницијације, стотину мачева укрштено је изнад његове главе, уз поклик *Vivat, floreat, crescat Saxonia!*¹² Колико год били опрезни приликом указивања поверења романсираним биографијама, фотографија Доброслава Кнезмилојковића у униформи са обележјима фукс-мајора наводи нас да прихватимо Добрилино казивање.

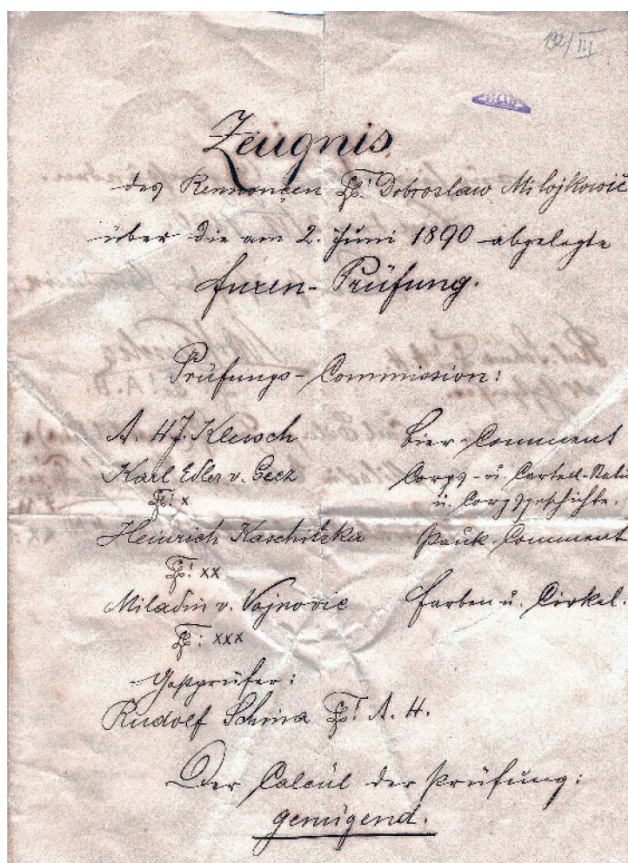
У прилог томе иде и занимљив документ који, без сумње, потврђује Доброслављево чланство у Saxoniји. Ради се о Сведочанству (*Zeugnis*), издатом Доброславу Милојковићу у Бечу 2. јуна 1890,¹³ а говори о положеном „бруцошком испиту” (*Fuchsen-Prufung*). Иако на документу изричито нема назива удружења Saxonia, видљив је *Zirkel*, односно монограм овог удружења. Скраћенице поред имена чланова испитне комисије, као FM и AH, указују на чинове *Fuchsmajor* и *Alter Herr*. Ознаке X, XX, и XXX означавале су старешинство или функцију председника, благајника и секретара.¹⁴ На документу је и потпис извесног Миладина Војновића, који има и племићку ознаку „*von*”, али о њему немамо других података.

11 Завичајни музеј Алексинац (=ЗМА), Збирка Добриле Главинић Кнезмилојковић (=ЗДГК), И-353, Д. Главинић Кнезмилојковић, *Кобне беле руже*, 33.

12 *Нека живи, цвета и расте Саксонија!* Ово је традиционални мото друштва.

13 Историјски архив Београда (=ИАБ), Породични фонд Главинић 1119 (=1119), К 59, 7.1

14 L. Knowles, *A Day with Corps-students in Germany*, London, 1913, 8.

Потврда Доброслава Кнезмилојковића о положеном бруцошком испиту
у друштву Saxonia, ИАБ, 1119, К59 7.1.

Доброслав је, дакле, током студија научио добро да мачује. Тим спортом наставио је да се бави и у Србији. Био је један од првих учитеља гимнастике и борења у Гимнастичком друштву „Душан Силни”.¹⁵ Ово друштво од 1897. почело је да спроводи полагање стручног испита за звање дипломираног учитеља гимнастике и борења, а др Кнезмилојковић био је један од чланова испитне комисије. Добрила каже да је био оснивач овог друштва у Алексинцу, Нишу, Пироту и Врању. Поред тога, био је и члан управе Кола јахача „Кнез Михаило” и Стрељачког клуба у

15 А. Гарденин, *Мачевање у Србији од 1808. до 1914. године*, Годишњак града Београда 36 (1989) 198.

оквиру „Душана Силног”.¹⁶ Био је члан многих патриотских удружења, у шта смо се уверили увидом у годишње извештаје или споменице. Са сигурношћу можемо да тврдимо да је новчаним прилозима помагао Српску књижевну задругу, Друштво Светог Саве и Удружење српских ђака „Зора”.

Приликом свечаног освећења заставе Гимнастичарског друштва „Душан Силни” у Београду 1897. (Доброслав је са мачем и у оделу), ИАБ, 1119, К59 7.1.

Сем мачевања, Доброслава су за Беч везивале и сентименталне успомене. У ИАБ сачувано је девет писама на немачком језику која су писана у Бечу од 1. априла 1892. до 26. фебруара 1894. Уз њих је и фотографија млађе женске особе. На полеђини фотографије пише: „Грофица М из Беча, 1895. Милисав Кнезмилојковић, трговац из Алексинца и командир српске војске, није дозволио да се његов син ожени грофицом из Беча. Др Доброслав Кнезмилојковић је хтео чак и да се запосли у Бечу на Универзитету ради његове велике љубави. Жао ми је што поред свог

16 У Соколском годишњаку Соколског друштва „Душан Силни” за 1911. Доброслав је уписан као добротвор друштва.

огромног посла нисам имала могућности да напишем роман – једну велику пожртвовану борбу ње и њега. Добрила.”¹⁷ За сада писма нису преведена са немачког због тешко читљивог курзивног рукописа, осим лако преводљивог почетка: *Liebster Dobroslav* (Најдражи Доброславе).

Животну сапутницу ипак је пронашао у Србији. Са Косаром Костић, ћерком београдског механције Михаила Костића Албанеза, венчао се 29. априла 1899. У венчаном листу је младожења, др Доброслав Кнезмилојковић, уписан као вршилац дужности државног хемичара, али и као секретар Министарства унутрашњих дела.¹⁸ Косара је била знатно млађа од њега, рођена 28. децембра 1879. као шесто дете Михаила и Живане Костић.¹⁹ Треба рећи да ју је крстио Коста А. Шуменковић, знаменити национални радник и трговац који је био и партнер Косарином оцу у кафецијском послу.²⁰ Шуменковић је био и венчани кум Косариних родитеља. Доброслав и Косара изродили су кћер Добрилу (р. 8. фебруара 1900.) и синове Милисаву (р. 20. марта 1901.) и Михаила (р. 21. септембра 1904.). Косара је рано умрла од туберкулозе, 27. маја 1906. О деци су се, поред оца који је често службено одсуствовао, највише старале Косарина мајка Живана и Доброслављева сестра Милева Несторовић.

Косара Костић Албанез,
супруга Доброслава Кнезмилојковића,
ЗМА, ЗДГК, И-197

17 ИАБ, 1119, К 59, 7.1.

18 ИАБ, 1882, Храм Светог Вазнесења Господњег у Београду, књига венчаних (1897–1900), уп. бр. 40/1899.

19 Исто, књига рођених (1876–1885), уп. бр. 244/1879.

20 А. Никезић, *Добрила Главинић Кнезмилојковић*, Алексинац, 2025, 15.

У време балканских ратова и током прве две године Првог светског рата био је на дужности управника артиљеријске радионице Дунавске дивизијске области у Београду. Након повлачења непријатељске војске из Србије 1914, у Мачви је остао велики број лешева у распадању, што је довело до масовних епидемија. Наметнуо се проблем дезинфекције терена. Др Кнезмилојковић је био ангажован на решавању овог проблема на терену, где је све поверене задатке одлично извршио и дезинфиковао многе отворене изворе и бунаре, оспособивши воду за пиће.²¹ Пред саму евакуацију 1915. постављен је за начелника војне станице у Алексинцу. У Архиви Института за судску медицину налази се документ који посредно указује да је др Кнезмилојковић већ 1915. био упућен у Грчку ради набавке лекова. Ради се о допису доктора В. Брунетија из 1925. којим обавештава Државну хемијску лабораторију да је међу својим стварима пронашао извесне лабораторијске посуде, које је понео из Пастеровог завода у Нишу када је са доктором Кнезмилојковићем упућен у Солун ради набавке лекова 1915.²² По доласку на Крф, службовао је при главном апотекарском санитетском слагалишту и био члан Комисије за набавку санитетског материјала. Из неколико сачуваних разгледница сазнајемо да је Доброслав одржавао везу са породицом у окупираној Србији преко Добриле, која је била на школовању у Швајцарској. Примала је очева писма у неутралној Швајцарској и потом писала теткама и браћи у Србију, баш као што је вести из Србије прослеђивала оцу. У једном писму је прекорева јер му не пише редовно: „Мила Добрила, већ месец дана како од тебе немам никаква гласа, иако сам ти наредио да ми сваке недеље пишеш, без обзира да ли си од мене добила писмо или не. Како шта добијеш, одмах ми јави. Мислим да си добила писмо од чика Свете с киме сам увек заједно. Овде је и кум Павле. Овде је лепо али је несносна врућина. Твој тата. Крф, 5-18 VIII 1916.”²³ У другом писму Доброслављева сестра Милева жали се Добрили да су изгубили контакт са Доброславом и тражи од Добриле да чешће пише. Августа 1917. налазио се у Ници, о чему такође сазнајемо из дописнице упућене Добрили. Не пише којим је послом тамо, али каже да је било планирано да иде и у Швајцарску,

21 В. Марјановић, *Фармација у Алексинцу у XIX веку*, 194.

22 Архив Института за судску медицину „Милован Миловановић” Медицинског факултета Универзитета у Београду (=АИСМ).

23 ЗМА, ЗДГК, И-13.

међутим то путовање је отказано.²⁴ Ако имамо у виду да је био распоређен у апотекарском-санитетском слагалишту, можемо да претпоставимо да је био на задатку набавке медицинског материјала за војску.

Доброслав у униформи током Првог светског рата, ЗМА, ЗДГК, И-194

Поменути чика Света је пуковник Светислав Кнезмилојковић, Доброслављев брат од стрица. Октобра 1917. Светислав се укрцао на брод *Citta di Bari*, који је пловио из италијанске луке Таранто, преко Галипоља и Крфа ка Патри. У близини острва Паксос торпедовала га је и потопила немачка подморница U-48, а Светислав је страдао са око 350 путника и чланова посаде. Добрила пише да је Доброслав требало

24 Исто, И-17.

да се укрца са братом на исти брод у Галипољу, где су њих двојица били на неком задатку. Приликом пасошке провере, Доброслав је затурио своја документа, па се није одмах укрцао. Када их је нашао, брод је већ испловио. Тако је случајно избегао скоро сигурну смрт. Вратио се у Србију током априла 1919, када је поново постављен за начелника војне станице у Алексинцу. Демобилисан је тек јуна 1920.

Када је Министарство народног здравља отворило конкурс за начелника апотекарског одељења, др Кнезмилојковић је поднео пријаву 13. децембра 1922. и написао: „У служби сам од 2. августа 1892, дакле имам 30 година службе, без ратних година. Осамнаест месеци провео сам као војни апотекар, преко 20 година у Државној хемијској лабораторији, а за време ратова на разним војним дужностима. Имам диплому доктора филозофије са главним предметом хемијом, са Универзитета у Бечу. Специјализовао сам се у испитивању криминала, судско-полицијских предмета, радећи на судско-медицинској хемији у Патолошком институту у Бечу код професора Лудвика²⁵, 6 месеци на Токсиколошком одељењу у Париској префектури код директора др Ожијеа,²⁶ 6 месеци на испитивању крвних мрља са микрофотографијом у Цајсовој фабрици у Јени, на одређивању и испитивању лекова, у Лабораторијуму апотекарског Гренијума у Бечу код директора Шахерла.²⁷ Имам и две године асистентско-апотекарске праксе. Као државни хемичар преко 20 година сам вршио ревизију свих апотека у предратној краљевини.”²⁸ У својству управника Државне хемијске лабораторије био је и председник комисије за полагање државног испита хемичара који су били са службом у Министарству народног здравља.²⁹ Пензионисан је 27. маја 1925.³⁰

Др Кнезмилојковић се сврстава у ред оснивача Српског хемијског друштва. Иако је архива овог друштва уништена у бомбардовању Београда 1941, у Гласнику Српског хемијског друштва из 1947. реконструисан је његов историјат поводом педесет година постојања. Срећом, сачуван је

25 Ернест Лудвиг (1842–1915), аустријски хемичар и професор примењене медицинске хемије, ментор Доброславу Кнезмилојковићу. Био је дугогодишњи руководилац Хемијског одељења Патолошког института.

26 Франсоа Фредерик Ожије (1853–1913), француски хемичар и токсиколог, директор лабораторије за токсикологију при полицијској префектури у Паризу.

27 Густава Шахерла (1853–1937), аустријски фармацеут и хемичар.

28 ИАБ, 1119, К 59, 7.1.

29 АИСМ.

30 Исто.

записник састанка Српског хемијског друштва од 15. новембра 1897. у коме су дата имена оснивача. Међу 11 присутних хемичара, Доброслав је уписан као четврти. Током каријере објавио је у Гласнику следеће радове и реферате:

- Реферат о воденом гасу (1898)
- О тровању сирћетном киселином (1898)
- О једној реткој појави тровања великог броја особа (1898)
- Приказ књиге *Traite de chimie toxicologique* од Ogier-a (1899)
- О једном средству за побацивање (1899)
- Анализе пасуља (1900. у коауторству са Александром Зегом)
- О орашку, *Trapa natans* L. (1900. са А. Зегом)
- О једном случају тровања сумпорном киселином (1901. са А. Зегом)
- Анализа кестења из Трнаве, (1902. са А. Зегом)
- Отрови код криминалних случајева (1905)
- Фалсификован маслинов сејтин (1907. са А. Зегом)

Претрагом библиотечких база података дошли смо до још неколико наслова:

- Крепка храна за децу и слабуњаве, Народно здравље, књ. 1, 1896.
- О тровању по Србији, Народно здравље, књ. 1, 1896.
- Како се отправљају органи за хемијско испитивање, Српски архив Н. С, књ. 2, 1896.
- О реформи апотекарства, Гласник Министарства народног здравља, 1920, посебан отисак.
- Уредба о лекарским коморама, Ванредно издање гласника Министарства народног здравља, 1923.

Након пензионисања 1925. повлачи се на своје имање у Алексинцу, где води активан друштвени и политички живот. На основу увида у записнике седница Одбора општине алексиначке, налазимо др Доброслава Кнезмилојковића, пензионера, међу члановима Одбора у 1930, 1932. и 1933. години.³¹ У то време општина је тражила начина да подигне

31 З. Стевановић, М. Петровић, С. Голубовић, *Локална самоуправа у Алексинцу и околини 1832–2018*, Алексинац, 2018, 133.

нову гимназијску зграду да би се превазишли проблеми са дотадашњом дотрајалом и неодговарајућом зградом, те да би се створили услови да гимназија прерасте из шесторазредне у осморазредну. Формиран је тзв. Ужи одбор 3. јуна 1932, који је до 5. јуна требало да изнесе мишљење о подизању нове зграде. Др Кнезмилојковић је био члан овог одбора и у његово име изнео је предлог о изградњи нове зграде гимназије, што су једногласно прихватили сви одборници.³² Стицајем околности, нова зграда је 1936. никла на плацу татарина Ристе Прендића.

Доброслав је био и кандидат на изборима за посланике Народне скупштине Краљевине Југославије 5. маја 1935, и то на листи Богољуба Јевтића.³³ Из те предизборне кампање у ИАБ сачуван је агитациони плакат др Доброслава Кнезмилојковића, „правог и истинитог Алексинчанина, а садањим занимањем земљорадника и сточара”.³⁴ Освојивши 799 гласова, био је други на листи Б. Јевтића за Алексиначки срез, па није добио посланички мандат.

Као пензионер, учествовао је у оснивању многих пољопривредних задруга и осталих удружења у Алексинцу и околини. Био је члан Српског пољопривредног друштва, а забележено је да је др Кнезмилојковић купио први трактор у Алексинцу 1922. године. Њиме је управљао Боривоје Великић.³⁵ Био је председник месног одбора Народне одбране у Алексинцу и као такав покушао је да организује прославу стодишњице ослобођења Алексинца 1933. О томе сведочи писмо упућено Тихомиру Р. Ђорђевићу 14. маја 1933. у коме га позива да тим поводом одржи пригодно предавање.³⁶ Из наредног писма упућеног Ђорђевићу 28. септембра 1933. сазнајемо да се у организацију прославе укључила општина алексиначка, али без одговарајућег буџета и плана. Револтиран тиме, Доброслав је напустио седницу којој су присуствовали општински делегати и представници разних удружења. „Старих Алексинчана нема више!”, тиме завршава писмо.³⁷

32 З. Стевановић, *Гимназија у Алексинцу од 1918. до 1941*, Алексинац, 2015, 243.

33 *Исто*, 168.

34 ИАБ, 1119, К 59, 7.1.

35 *Политика*, 22. јун 1973.

36 Народна библиотека Србије (=НБС), Одељење посебних фондова (=ОПФ), Заоставштина Тихомира Р. Ђорђевића (=ТЂ), Р6264/369/1

37 *Исто*, Р6264/369/2

Пријатељу,

[illegible]

IN APRIL 1965 FOR

Dr ДОБРОСАВ КНЕЗ-МИЛОЈКОВИЋ

продовжувати Азовським морем, з однієї сторони, а з іншої —

Month	Year	Days	Hours	Minutes	Seconds
1	2	3	4	5	6

489

заслуга кнеза Милојка, надајући се да ће тиме убедити чланове одбора да промене одлуку. Одбор је на седници одржаној 19. фебруара 1934. већином гласова остао при својој ранијој одлуци, уз образложење да их описана биографија није уверила у заслуге покојног Милојка.³⁹ Разочаран, Доброслав је одговорио: „Са дубоким жаљењем примам саопштење одлуке Црквено-управног одбора, који је састављен већином од људи, недавних дошљака и оних, који ни историје својих предака не знају, а камо ли туђих, као и неких, који су заборавили опште и увек гледали само своје личне интересе [...] док су сви Кнез-Милојкови потомци, по мушкој и женској лози, учествовали у свим ратовима, од којих је један у последњем рату и погинуо, пуковник Светислав Кнезмилојковић. Зар није довољан и једини доказ, што је наш предак, као световно лице, једини грађанин алексиначки, сахрањен поред цркве!?”⁴⁰

Добрила наводи да се њен отац бавио и новинарством и да је писао песме. Заиста, неколико песама сачувано је у ИАБ, а једна у Завичајном музеју у Алексинцу. Ово показује колико је био свестран.

Умро је у нишкој болници 19. августа 1941. у 20 часова и 30 минута. У протоколу умрлих Храма Светог Николаја у Алексинцу за узрок смрти наводи се операција мокраћних вена. Сахрањен је у породичној гробници на алексиначком гробљу 20. августа 1941. У некрологу који је објављен у „Новом времену” 22. августа 1941. наведена је његова биографија и чињеница да је одликован Орденом Светог Саве и Орденом југословенске круне. На четрдесетодневни помен 24. септембра 1941. породица Кнезмилојковић из Београда уплатила је Црвеном крсту Србије хиљаду динара на име добровољног прилога за заробљене у Немачкој.⁴¹ На годишњем помену 13. августа 1942. говор је на гробу доктора Кнезмилојковића одржао Милан Николић,⁴² некадашњи председник алексиначке општине:

„Тужни и побожни хришћански скупе,

У осећају морално духовног дуга према врлом покојнику мојим прошлогодишњим одсуству ван Алексинца приликом смрти покојног Доброслава, праштам се сада при помену и сећању на њега: човека, дру-

39 Храм Светог Николе у Алексинцу, несрећена грађа, Препис записника са III седнице Црквено-управног одбора, 6/19. 2. 1934, 1

40 Исто, 3.

41 ИАБ, 1119, К 59, 7.1.

42 Милан Николић Ледер (1877–1951), председник алексиначке општине 1932–1936.

га, грађанина и пријатеља, нашег Алексинчанина. Наш добри покојни Алексинчанин, учен, васпитан и школован, на част породице, а користан друштву, роду и нацији те упућен из дома од родитеља он послужи и посвети се радом својим целог свог века породици, друштву, Алексинцу и као војник Србин мајци отаџбини својој. Он од мајке задојен па до смрти имађаше све особине и врлине те беше вазда и увек исправан човек друштвене заједнице а при том дељаше и стечено школско знање своје, још и енергијом својом чиновника бејаше и духа трговачкога користан друштву и Алексинцу своме, јер и ако чиновник и родитељ сво слободно време живота свога не употребљава ван, но у Алексинцу увек у раду своје науке и пољопривреде. Оно што народу наук и потреба бејаше он неуморним радом и тај работник беше.

Гле, као да га и као таквог и сада у мислима гледам и видим кроз Алексинач његов кога вољаше, где жури, ради, пита, даје и интересујући се увек за опште ствари и потребе Алексинца. Бејаше готово свуда и у свакој установи, организацији и Одборима за рад, па више пута и више година и одборник општине наше, коју част и ја осетих јер ми у две сесије мога председниковања и он пријатељ беше од одборника и мој добри искрени сарадник и саветник у раду за опште добро друштва и Алексинца што мене лично и част чињаше и рад олакшаваше.

Покојниче, прико Добросаве, добро познајући те као и душу твоју знам да си јако потрешен и жалостан замени овај живот и да жалиш, али као хришћанин и Божји човек жалиш али верујеш да је се Бог над тобом смиловао те те је у овим по нас жалосним и несрећним данима Српства нашег и нације наше позвао на оном другом свету где нема туге, бола и жалости, те те молим као и све другове и хероје наше и твоје да увек молите Бога за ослобођење наше. Теби мој прико Добросаве нека од мене моја хвала и слава ти, клањајући се твојим сенима, Бог душу да ти прости!”⁴³

43 ИАБ, 1119, К 59, 7.1.

A CONTRIBUTION TO THE BIOGRAPHY OF DOCTOR DOBROSLAV KNEZMILOJKOVIĆ

Summary:

Dobroslav Knezmiłojković (1865–1941) was born in Aleksinac into one of the town's most distinguished families. He received his early education in Aleksinac and Niš, and later graduated from the Faculty of Philosophy in Vienna, where he earned his doctorate in chemistry in 1893. During his studies, he was a member of the prestigious Saxonia student association.

After returning to Serbia, he worked as a state chemist, supervising and inspecting city pharmacies throughout the country. He was among the founders of the Serbian Chemical Society. For many years, he served as director of the State Chemical Laboratory and was a member of examination committees for professional certification.

He took part in the Balkan Wars and the First World War. As a skilled fencer, he was also active as an instructor in the “Dušan Silni” Gymnastics Society. In addition, he supported numerous patriotic and cultural-educational associations and played a significant role in founding agricultural cooperatives in Aleksinac and its surrounding area.

After his retirement, he continued to participate actively in the social and political life of his hometown.